

תוכן העניינים

2	1. תקציר
3	2. הקדמה
6	3. סקירת ספרות
8	4. נתונים
12	5. שיטה
14	6. תוצאות
17	7. סיכום ודיון
20	8. מסקנות וכיוונים להמשך מחקר
22	מקורות.....
24	נספח – מבנה שאלון המחקר

1. הקדמה

על פי תורת הערך (Prospect Theory), משקיעים מקבלים החלטות כלכליות במצבים הכרוכים בסיכונים הנובעים מתוצאות ההחלטות. הם מעריכים את הרווחים וההפסדים הפוטנציאליים הקשורים לכל החלטה כלכלית כדי לבחור בהחלטה בעלת הערך הגבוה ביותר. רמת האוריינות הפיננסית משפיעה על הגישה של המשקיעים למציאות כלכלית שמצידה משפיעה על ההתנהגות הכלכלית שלהם. במחקר על סטודנטים במכללות ארה"ב (924 נבדקים) הוכח כי הסטודנטים עם ידע רב יותר בתחום פיננסי זיהו יותר טוב סיכויים הקשורים להחלטות כלכליות שלהם. הם בחרו בהתנהגות המביאה לתשואות אופטימליות בשבילם. רמת הידע הנמוכה בפיננסים אישיים מגבילה את יכולתם לקבל החלטות מושכלות (Chen and Volpe, 1998).

כדי להשיג ביטחון פיננסי לאנשים פרטיים, יש צורך להציע חינוך פיננסי לאוכלוסייה. בפרט, העובדים מקבלים אחריות לחסוך, לתקצב ולתכנן את פרישתם לפנסיה בכדי להבטיח את ביטחונם בזקנה. במחקרים רבים החוקרים מנתחים את המידע האמפירי המאפשר להם לתאר את הקשר בין אוריינות פיננסית לבין קבלת החלטות כלכליות בחיסכון, השקעות, הלוואות ועוד (Lisardi et al., 2010).

בתקופה האחרונה בחברות רבות עובדים לוקחים יותר ויותר אחריות על מספר החלטות פיננסיות. בין החשובים ביותר בהחלטות האלה החוקרים מציינים החלטות לרכוש ולממן בית, להתכונן פיננסית לפנסיה, ועוד. לכן זה חשוב יותר ויותר לעובדים ולמשפחות לרכוש ידע פיננסי רחב. יחד עם זאת, לאנשים רבים אין ידע בסיסי בנושאים שונים של מימון אישי. הם מקבלים החלטות שקשה לפרש כראציונליות (Anthes, 2004).

אוריינות פיננסית ומדידה

מדידת האוריינות הפיננסית היא סוגיה עיקרית. חשוב להעריך עד כמה אנשים בעלי אוריינות פיננסית מעבדים מידע כלכלי ומקבלים החלטות לגבי כספי משק הבית. הכישורים הנרכשים באוריינות פיננסית מאפשרים לאנשים לנווט בעולם הפיננסי ולמזער טעויות בנושא זה. אנשים נחשבים בעלי אוריינות פיננסית אם הם מוכשרים ויכולים להראות שהם מיישמים את הידע שלמדו. השאלות בסקרים הקשורים לאוריינות פיננסית יכולות לבדוק ידע על חלוקה, ריבית וקרן הלוואות, תשואות, אינפלציה, ריבית דריבית, ערך הכסף במשך הזמן, סיכונים (Skagerlund et al., 2018).

התנהגות פיננסית אישית

ניתן לראות התנהגות פיננסית של אנשים פרטיים באמצעות מדדים כמו הרגלי הוצאה וחיסכון, דפוסי הלוואה, רמת תקצוב וגישה למוצרים פיננסיים. הפיכת אנשים ליותר מושכלים דורשת זמן ותקציב והיא ויש לה ערך מינימלי אם אין לה שום השפעה על ההתנהגות. לאופן התנהגות פיננסית של אנשים תהיה השפעה משמעותית על רווח כלכלי שלהם. לכן חשוב לאסוף ולמדוד את הנתונים הקשורים לאוריינות פיננסית (Minton & Khale, 2014).

מצב המחקר הקיים

במחקר האוריינות הפיננסית נמשך הדיון איך האוריינות הזאת משפיעה על קבלת החלטות כלכליות על ידי אנשים פרטיים. בתור מדדים של אוריינות פיננסית משתמשים בשימוש במושגים כמו יכולת לבצע פעולות עם מספרים כמו חישוב ריבית וריבית דריבית, או להבין את ערך הכסף על ציר הזמן, או את הסיכונים

1. סקירת ספרות

מסגרת תיאורטית לאוריינות פיננסית

מספר רב של מחקרים בוחנים את ההשלכות של אוריינות פיננסית על הכלטות כלכליות ובחירות השקעה שונות. בסקר נרחב של Lusardi and Mitchell (2014) המחברים מציגים מסגרת תיאורטית לאוריינות פיננסית. הגישה המיקרו-כלכלית המסורתית להחלטות בנושאי צריכה וחסכון הייתה אומרת על כך כי אדם רציונלי ומושכל היטב יצרוך פחות מהכנסתו בתקופות כאשר ההכנסות שלו גבוהות. בכך הוא יחסוך כדי לתמוך בצריכה כאשר ההכנסה שלו יורדת (למשל, לאחר פרישה). החל מהמחקר העיקרי של Modigliani ו- Brumberg (1954) מניחים כי הצרכן מוכן לארגן את דפוס החיסכון האופטימלי שלו כדי לעשות את התועלת השולית אחידה יותר לאורך חייו.

מחקרים רבים הראו כיצד תהליך האופטימיזציה של החלטות כלכליות למשך החיים יכול להתעצב על ידי העדפות צרכנים (למשל, דחיית סיכונים ושיעור היוון), הסביבה הכלכלית (למשל, תשואות כרוכות סיכונים), והטבות רשת ביטחון סוציאלי (למשל, הזמינות והנדיבות של תוכניות רווחה והטבות ביטוח לאומי). מודלים מיקרו-כלכליים אלה מניחים בדרך כלל כי אנשים יכולים לגבש ולבצע תוכניות חיסכון והוצאות. זה דורש מהם יכולת לבצע חישובים כלכליים מורכבים ולהבין מה קורה בשווקים פיננסיים (Lusardi and Mitchell, 2014).

בשנים האחרונות ביותר ויותר מאמרים חוקרים בוחנים את ההחלטות לרכוש אוריינות פיננסית. הם חוקרים את הקשרים בין ידע פיננסי, חיסכון והתנהגות בהשקעות (Jappelli & Padula, 2013). במאמר האחרון החוקרים צופים כי יש תיאום גבוה בין אוריינות פיננסית ועושר של בני אדם לאורך החיים שלהם. לפי מודל שלהם, אוריינות פיננסית ועושר יעלו עד לפנסיה וירדו לאחר מכן.

מדדים של אוריינות פיננסית

כמה מושגים בסיסיים עומדים בבסיס החלטות החיסכון וההשקעה. החוקרים מציינים כי שלושה מושגים עיקריים כאלה הם: (א) יכולת לבצע חישובים הקשורים לשיעורי ריבית, כמו למשל ריבית דריבית; (ב) הבנת המושג של אינפלציה; (ג) הבנה של פיזור סיכונים. תרגום המושגים האלה למדדי אוריינות פיננסית אותם ניתן למדוד בקלות, מוצע, למשל, במאמרם של Lusardi and Mitchell (2011).

החוקרים הציעו מערכת שאלות מתאימות עבור רעיונות בנושא, ויישמו אותה בסקרים רבים בארצות הברית ובמדינות אחרות (Lusardi and Mitchell, 2011). החוקרים טוענים כי ארבעה העקרונות הבאים הם החשובים לעיצוב השאלות האלו. ראשית, **פשטות**: השאלות צריכות למדוד את הידע הבסיסי לקבלת החלטות חשובות בתחום הזה במשך זמן רב. שנית, **רלוונטיות**: השאלות צריכות להתייחס למושגים הנוגעים להחלטות הכספיות השוטפות של האנשים לאורך החיים. יתר על כן, השאלות צריכות לתפוס רעיונות כלליים ולא ספציפיים להקשר מסוים. שלישית, יש לשמור על מספר השאלות **המצומצם** כדי לאפשר סקרים לקהל הרחב. ורביעית, **יכולת להבדיל**, כלומר השאלות צריכות להבדיל בין ידע פיננסי בנושאים שונים כדי לאפשר השוואה בין המשיבים בסקרים.